

Voorjaarsnota 2015

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
1. Samenvatting.....	4
2. Van jaarrekening naar voorjaarsnota	5
3. Uitkomsten stresstest en risicocumulatiemodel	6
4. Berekening weerstandsvermogen	6
5. Budgettaire kader	9
5.1 Gemeentefonds	10
5.2 Belastingen	13
5.3 Trend en areaal	13
5.4 Rente	14
5.5 Verbonden partijen	15
5.6 Herijking weerstandscapaciteit	15
5.7 Overig	16
5.8 Conclusie	16
6. Maatregelen.....	17
7. Overige ontwikkelingen.....	21
7.1 Herverdeling BUIG budget 2015	21
7.2 Investeringsruimte	21
8. Conclusie en vooruitblik	21
Bijlage I Toelichting op de gemeentelijke risico's.....	22

Voorwoord

Voor u ligt de voorjaarsnota 2015. Hierin wordt het budgettaire beeld voor de komende jaren geschetst. Deze voorjaarsnota vormt daarmee de basis voor de uitwerking van de meerjarenbegroting van 2016.

In financieel opzicht staan we er goed voor. Den Haag vaart een solide koers: de financiën zijn op orde, inkomsten en uitgaven zijn in evenwicht. Het is voor het college van groot belang deze koers de komende jaren te blijven varen.

Ook als het om onverwachte financiële tegenvallers gaat is de gemeente weerbaar. Dat blijkt uit de nieuwe stresstest, die op verzoek van de gemeenteraad is gedaan. Daarnaast zijn alle financiële risico's goed in kaart gebracht en is het model onderzocht dat bepaalt hoe hoog ons weerstandsvermogen moet zijn, het risicocumulatiemodel. Uit dit onderzoek blijkt dat de gemeente verstandig met haar reserves omgaat. Zowel de stresstest als het onderzoeksrapport naar het risicocumulatiemodel worden tegelijk met deze voorjaarsnota aan de gemeenteraad gestuurd.

Bij het aantreden van de nieuwe coalitie heeft een grote verschuiving van budgetten plaatsgevonden om nieuw beleid mogelijk te maken. De uitvoering hiervan komt nu op stoom. Er is dus geen noodzaak het beleid nu bij te stellen.

Wel is enige waakzaamheid geboden. De gemeente Den Haag is na vaststelling van de begroting 2015 door het Rijk geconfronteerd met een flinke tegenvaller op het budget voor de bijstandsuitkeringen. Er wordt momenteel door het college gewerkt aan een oplossing. Gezien het financieel kader is het college vol vertrouwen dat hiervoor geen aanvullende bezuinigingen nodig zijn.

Tom de Bruijn, wethouder Financiën.

1. Samenvatting

De voorjaarsnota schetst het budgettaire beeld voor dit jaar en de komende jaren. Dit beeld is het uitgangspunt voor de verdere begrotingsvoorbereiding. Bij de voorjaarsnota zelf worden nog geen besluiten genomen. Bij de ontwerpbegroting doet het college de gemeenteraad voorstellen om de voorziene ontwikkelingen van een oplossing te voorzien. Het vertrekpunt voor de voorjaarsnota is de Programmarekening 2014.

Bij de start van dit college is afgesproken om intensiever programma's te sturen. Dit betekent dat tegenvallers in beginsel binnen een programma moeten worden opgevangen. Om dit mogelijk te maken zijn onder meer de programmareserves ingesteld. Hierdoor kunnen meevallers uit het ene jaar voor tegenvallers in een volgend jaar worden ingezet.

De voorjaarsnota schetst het budgettaire kader door het in kaart brengen van factoren die de omvang van de begroting beïnvloeden, zonder dat de gemeente hier direct op kan sturen. Dit zijn de zogenaamde exogene factoren. Het gaat hierbij om de ontwikkelingen in het gemeentefonds, de belastingopbrengsten, dividenden en de rente. Ook houden we in het budgettaire kader rekening met mogelijke inzet bepaalde reserves. In de verdere begrotingsvoorbereiding wordt dit beeld indien nodig geactualiseerd. Voor de jaren 2016 en verder ontstaat een structureel beeld van nagenoeg nihil. Incidenteel is € 7,5 mln. beschikbaar.

Het is noodzakelijk in beeld te brengen hoe het staat met het weerstandsvermogen. De hoogte van het weerstandsvermogen bepalen we met behulp van het risicocumulatiemodel. Dit model biedt ons inzicht in de risico's die de gemeente loopt, wat de kans is dat deze zich voordoen en welke kosten hiermee gemoeid zijn. Uit deze analyse blijkt dat het gemeentelijke weerstandsvermogen minimaal € 82,9 mln. moet zijn. Dit betekent dat € 4,0 mln. betrokken kan worden in het budgettaire beeld.

Ook heeft het college op verzoek van de gemeenteraad opnieuw een stresstest naar de gemeentelijke financiën laten uitvoeren. De belangrijkste conclusie uit de stresstest is dat de gemeente Den Haag financieel weerbaar is en voldoende instrumenten heeft om een onverhoopte crisis het hoofd te kunnen bieden. Al zullen dan mogelijk pijnlijke beleidsmatige keuzes nodig zijn. De gemeente heeft ook het risicocumulatiemodel laten onderzoeken. De belangrijkste conclusies uit dit onderzoek zijn dat het huidige systeem helder en transparant is, maar ook dat het in het dan van de organisatie zit om verstandig met financiële risico's om te gaan.

2. Van jaarrekening naar voorjaarsnota

Vertrekpunt voor de voorjaarsnota is de programmarekening 2014. Het resultaat in 2014 bedraagt € 22,9 mln. voordelig. Bijna alle programma's droegen bij aan het positieve resultaat. We concluderen ook dat de grootste resultaatposten het gevolg waren van in principe eenmalige gebeurtenissen. Te weten: afhandeling Landsbanki, nabetaling gemeentefonds, btw op projecten en de afwaardering van het KJ-plein.

Op het jaarrekeningresultaat stellen we vervolgens diverse technische correcties voor. Het raadsvoorstel Resultaatsbestemming 2014 (BSD 2015.269) licht deze correcties toe. Na toepassing van deze technische correcties is het resterend resultaat conform de nieuwe spelregels verrekend met de programmareserves, dienstcompensatiereserves/ centrale bedrijfsvoeringsreserve en de algemene reserve.

De programmareserves zijn nieuw en in 2014 ingesteld. Na resultaatsbestemming bedragen de programmareserves in totaal € 9,6 mln. In de paragraaf Overige ontwikkelingen gaan we hier nader op in. Na resultaatsbestemming zit er in de dienstcompensatiereserves en de centrale bedrijfsvoeringsreserve € 6,9 mln. respectievelijk € 6 mln. In totaal € 12,9 mln. Hiermee zijn alle bedrijfsvoeringsreserve bijna tot het toegestane maxima gevuld.

Na toepassing van de technische correcties en verrekening met de bedrijfsvoeringsreserves kon € 1,1 mln. aan de algemene reserve worden toegevoegd. Hierdoor bedraagt de algemene reserve na resultaatsbestemming € 86,1 mln.

De reserve Grondbedrijf (RGB) bedraagt, na besluitvorming door de gemeenteraad over het resultaat, € 48 mln. Uit de meest recente doorrekening van de risico's grondbedrijf komt dat de RGB tussen de € 45,5 mln. en € 56,9 mln. moet zijn. In de meerjaren prognose grondexploitatie (MPG) becijferen we het benodigd weerstandsvermogen voor grondexploitaties. In het komende jaar wordt de MPG 2015 opgesteld op basis van de stand van de RGB per 2015 en wordt een meerjarig beeld van de ontwikkeling van de RGB gepresenteerd.

In de jaarrekening 2014 wordt ook voor het eerst in de cijfers zichtbaar dat de rente die de gemeente Den Haag over de langlopende lening betaalt, fors daalt. Het positieve effect van een dalende rente is in principe structureel.

In deze voorjaarsnota berekenen we hoeveel weerstandsvermogen nodig is om de financiële risico's die de gemeente loopt adequaat op te kunnen vangen. Uit deze berekening volgt welk bedrag uit de algemene reserve kan worden ingezet bij het voorbereiden van de ontwerpbegroting 2016-2019. Hiervoor gebruiken we een risicocumulatiemodel.

3. Uitkomsten stresstest en risicocumulatiemodel

Bij de behandeling van de begroting in de commissie Bestuur en in de gemeenteraad zijn door diverse fracties vragen gesteld over de financiële robuustheid van de gemeente. Daarop is door de gemeenteraad gevraagd, en door het college toegezegd, om de gemeentelijke financiën aan een nieuwe stresstest te onderwerpen en de werking van het risicocumulatiemodel te onderzoeken. Met een afzonderlijke raadsmededeling worden beide onderzoeken gelijktijdig met deze voorjaarsnota aan de gemeenteraad aangeboden.

De belangrijkste conclusie uit beide onderzoeken is dat Den Haag financieel weerbaar is. Het risicocumulatiemodel biedt in samenhang met de financiële spelregels en de risico-averse cultuur binnen de gemeente een goed vertrekpunt voor een transparant en degelijk financieel beleid. De stresstest laat zien dat de gemeente in staat is om de financiële gevolgen van een extreme, maar plausibele crisis het hoofd te bieden.

4. Berekening weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft aan of de gemeente grote tegenvallers kan opvangen. Iedere gemeente houdt hiervoor een algemene reserve aan. Naast de algemene reserve behoren in Den Haag ook de reserve grondbedrijf, de programmareserves, de dienstcompensatiereserves en de centrale bedrijfsvoeringsreserve tot het weerstandsvermogen.

Een op nul sluitende begroting zonder weerstandsvermogen zou betekenen dat iedere tegenvaller een probleem gaat opleveren als er geen even grote meevallers tegenover staan. In dat geval staan de begrotingsprogramma's en daarmee het beleid van de gemeente permanent onder druk. Een weerstandsvermogen als financiële buffer is daarom noodzakelijk. Hoe groot die buffer moet zijn hangt vooral af van de risico's die de gemeente loopt. Behalve het aanhouden van een financieel weerstandsvermogen zijn er andere manieren om de financiële gevolgen van risico's op te vangen. De relevante risico's voor het weerstandsvermogen zijn de risico's die niet of onvoldoende op een andere manier zijn ondervangen. Het risicoprofiel van de gemeente is voortdurend in beweging. Sommige risico's worden kleiner of verdwijnen, andere risico's manifesteren zich juist. Ook komen er nieuwe risico's bij. De risicoparagraaf wordt bij voorjaarsnota, begroting en de programmarekening opgesteld.

Om gestructureerd en transparant inzicht te bieden in de risico's die de gemeente loopt en de bedragen die daarbij horen, maakt de gemeente Den Haag gebruik van een risicocumulatiemodel. Dit model is de basis voor het bepalen van de wenselijke hoogte van de algemene reserve.

Als een gebeurtenis zich zeker voordoet met negatieve financiële gevolgen (de kans is 100 procent) dan is geen sprake van een risico maar van een financieel tekort. Tekorten moeten in de eerstvolgende begroting worden opgelost. Evenzo geldt dat indien uit de omvang van de kosten duidelijk is dat de gebeurtenis volgens de normale boekhoudkundige afspraken met behulp van een voorziening financieel wordt afgedekt het risicocumulatiemodel evenmin van toepassing is. Een risico heeft dus financiële gevolgen waarvan de precieze hoogte nog onduidelijk is en waarvan ook onzeker is of de gebeurtenis zich daadwerkelijk zal voordoen. Opname in de risicoparagraaf betekent geen automatische verrekening met de weerstandscapaciteit als het risico zich voordoet. In principe worden nadelen binnen een programma opgevangen.

In de onderstaande tabel zijn de grote risico's, de kans dat deze zich voordoen en kosten die daar mee zijn gemoeid, opgenomen. In de bijlage bij deze voorjaarsnota zijn deze nader toegelicht. Om de wenselijke hoogte van het weerstandsvermogen te berekenen, hebben we de grootste risico's die de gemeente loopt in beeld gebracht.

Risico	Korte omschrijving	Kans op risico	Max. bedrag
1	Rampen en zware ongevallen	1%	63.500
2	Eigen risico verzekeringen	10%	5.400
3	Bijstandsuitkeringen	48%	33.000
4	Nieuw verdeelmodel bijstand 2016	50%	29.000
5	Grote Projecten	25%	10.000
6	Oeververbinding	50%	3.500
7	Waardering vastgoed	75%	9.000
Risico's met een structureel karakter			
8	Herverdeling gemeentefonds	50%	22.500
9	Decentralisatie: AWBZ	50%	5.100
10	Decentralisatie: Jeugdzorg	40%	12.600
11	Gemeentefonds: BTW compensatiefonds	70%	24.000
12	Afschaffing Precariobelasting	50%	23.775
13	Belastingplicht overheidsbedrijven	50%	1.500
14	BTW sport	50%	3.750
15	Tekort Haeghe Groep	50%	5.250
Totaal			251.875

Als we alle risico's optellen komen we uit op een benodigde algemene reserve van € 252 mln. De algemene reserve hoeft echter niet deze omvang te hebben. Het is zeer onwaarschijnlijk dat al deze tegenspoed tegelijkertijd optreedt. Er zijn allerlei scenario's mogelijk. Het onderzoeken van alle verschillende scenario's is gebeurd met het risicocumulatiemodel. Dit werkt als volgt. In een simulatie is aan de hand van een kansberekening een verdeling van de risico's gemaakt (zie bijlage I) die laat zien dat het zeer onwaarschijnlijk is dat alle risico's tegelijkertijd zullen optreden. Om het weerstandsvermogen te baseren op een zekerheidspercentage van 100 procent is dus iets té voorzichtig. Er blijft dan onnodig geld gereserveerd voor een statistisch erg onwaarschijnlijk scenario. In plaats van 100 procent wordt daarom gekozen voor een zekerheidspercentage van 95 procent. Uit de berekening volgt dat de hoogte van het weerstandsvermogen € 82,9 mln. moet zijn.

Een belangrijk voordeel van het opnemen van deze risico's in dit model is dan ook dat rekening gehouden wordt met deze combinatie van kansen. Als voor ieder risico een afzonderlijke reserve zou worden gevormd, zou in totaal een hoger bedrag opzij gezet moeten worden, omdat dan per afzonderlijk risico wordt gerekend. Rekenen met de combinatie van kansen leidt per saldo tot een lager benodigd weerstandsvermogen. Een aanvullende reservering voor de andere onderdelen van het weerstandsvermogen is niet nodig. Zowel de reserve grondbedrijf, de dienstcompensatiereserves, de centrale bedrijfsvoeringsreserve en de programmareserves zijn namelijk na de voorgestelde resultaatsbestemming bij de Programmarekening 2014 van voldoende omvang.

In onderstaande tabel is de financiële weerbaarheid van de gemeentelijke begroting weergegeven. De weerstandscapaciteit geeft aan of de gemeente grote tegenvallers kan opvangen. De weerstandscapaciteit is ten opzichte van de begroting 2015 zowel relatief als absoluut gestegen. De algemene reserve, onderdeel van de weerstandscapaciteit, beweegt mee met het risicoprofiel van het risicocumulatiemodel.

Bedragen in mln.	Begroting 2012	Begroting 2013	Begroting 2014	Begroting 2015	Voorjaarsnota 2015 -na resultaatbestemming
Algemene Reserve	104,7	125,7	124,5	85,0	86,1
DCR	6,1	0,7	15,8	11,3	6,9
RGB	51,4	44,4	51,6	45,1	48,0
Programmareserves					9,6
Centrale bedrijfsvoeringsreserve					6,0
Totaal aan weerstandscapaciteit	162,2	170,8	191,9	141,4	156,6
Alle risico's uit het risicocumulatiemodel tellen op tot dit bedrag	225,6	317,5	340,0	275,0	252,0
Lasten omvang	2.135,6	2.497,2	2.332,3	2.493,2	2.338,5
Weerstandscapaciteit/ Lasten omvang	8%	7%	8%	6%	7%

Bron: programmabegroting 2012, 2013, 2014, 2015 en raadsvoorstel resultaatbestemming 2014

Samengevat

Na resultaatbestemming bij de Programmarekening zit € 86,1 mln. in de algemene reserve. Aangezien een reservering van € 82,9 mln. (rekening houden met post onvoorzien van 0,8 mln.) benodigd is, kan € 4,0 mln. worden ingezet voor het budgettaire kader. Dit bedrag wordt dan ook betrokken bij het budgettaire kader.

5. Budgettaire kader

Dit hoofdstuk gaat in op de ontwikkelingen die de gemeentelijke financiën beïnvloeden, zonder dat wij hier significant op kunnen sturen. Dit beperkt zich tot de factoren die rechtstreeks betrekking hebben op de algemene middelen van de gemeente. Dit zijn het gemeentefonds, de gemeentelijke belastingen, de loon- en prijscompensatie, de rentelasten en –baten en de dividenden uit gemeentelijke deelnemingen. De financiële vertaling van de exogene ontwikkelingen is gebaseerd op wat op dit moment bekend is. Voor de begrotingsvoorbereiding worden deze ontwikkelingen geactualiseerd op basis van de dan bekende informatie. Uit de exogene ontwikkeling en de berekening van het weerstandsvermogen volgt het budgettaire beeld voor de ontwerpbegroting 2016.

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2015	2016	2016	2017	2018	2019
Gemeentefonds						
Groei gemeentefonds (accres en Haagse aantallen)			3.000	1.000	-1.250	11.110
Herverdeling algemene uitkering gemeentefonds			-3.150	-3.150	-3.150	-3.150
Belasting						
OZB			250	250	275	275
Precario	150		150	150	150	150
Trend (loon, prijs en subsidies)						
Trendcompensatie	-480		-480	-3.373	2.680	-11.410
Areaal			-550	-550	-1.050	-1.750
Rente						
Bespaarde rente		2.300				
Rentevoordelen (2014)			500	500	500	500
Rentevoordelen (2015)	7.500		2.000	2.000	2.000	2.000
Verbonden partijen						
Dividend BNG	-760		-760	-760	-760	-760
Dividend Eneco			-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Dividend Meewind		-150				
Exploitatievoordeel gemeenschappelijke regeling VRH	1.600					
Herijking weerstandscapaciteit						
vrijval algemene reserve (agv risicoherijking en jaarrekeningresultaat)	4.000					
Overig nieuw landelijk wet en regelgeving						
Individueel Keuze Budget (IKB)/nieuwe regeling vakantiegeld		-15.000				
Agv IKB				200	200	200
Kader	12.010	-12.850	-40	-4.733	-1.405	-3.835

5.1 Gemeentefonds

Systematiek gemeentefonds

De jaarlijkse groei van het gemeentefonds loopt voor een deel parallel aan de groei van de rijksuitgaven. Deze groei heet het *accres*. Het accres is een impliciete compensatie voor drie ontwikkelingen:

- de inflatie – daardoor stijgen immers de rijksuitgaven, zodat ook het gemeentefonds groeit;
- groei van het land – het rijk moet elk jaar voor meer inwoners voorzieningen leveren;
- kratte of ruimte op de rijksbegroting.

Het gemeentefonds groeit niet mee met de begrote rijksuitgaven, maar er wordt afgerekend op basis van de jaarrekening van het Rijk. Die verschijnt pas op de derde woensdag in mei na afloop van het jaar.

De gemeente Den Haag verwerkt deze onzekerheden door de raming van het accres alleen aan te passen bij een sterk vermoeden van de noodzaak daartoe – een licht vermoeden van een kleine wijziging is onvoldoende voor een aanpassing. Het voordeel van deze methode is dat het accres, en daarmee het financieel beleid van de gemeente, zo stabiel mogelijk wordt. Dat bevordert de efficiëntie.

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2015	2016	2016	2017	2018	2019
Groei (accres en Haagse aantallen)			3.000	1.000	-1.250	11.110
Herverdeling algemene uitkering			-3.150	-3.150	-3.150	-3.150

Raming accessen vorig jaar

Over 2014 tot en met 2018 kondigt het Rijk in totaal een accres aan van 6,3%, de gemeente raamt 7,4%. In de begroting 2015 t/m 2018 is het accres als volgt geraamd.

Accres gemeentefonds	2014	2015	2016	2017	2018	2019 Nieuw
Eigen raming gemeente	3%	0%	1%	2¼%	1%	1,70%
Meest recente percentages Rijk zijn van de Circulaire sept. 2014	2,78%	0,12%	1,85%	0,96%	0,46%	1,63%

De reden dat Den Haag in 2017 en 2018 hoger raamt dan het Rijk, is dat we inschatten dat in die jaren de financiële crisis bij het Rijk voorbij zal zijn. De jaarrekening van het Rijk geeft bijna elk jaar een lager accres dan de raming van het Rijk. Dat is namelijk het geval als het Rijk binnen zijn budgetten blijft.

De Haagse begroting 2015 sluit aan bij de wekelijkse voorschotbetalingen die we tot nog toe van het Rijk krijgen. Dat betekent dat er geen reden is de begroting voor 2015 aan te passen. De incidentele meevaller bij de herverdeling in 2015 valt dus ongeveer weg tegen de tegenvallers in de accessen en de aantallen. Opgemerkt wordt dat de accresafrekening over 2014 nog moet komen. Op de jaren 2016-2018 is er aanleiding voor een lichte aanpassing.

Jaarschijf 2019 is nieuw in dit budgettaire kader en wordt geraamd op 1,70%.

Haagse aantallen

Den Haag groeit sneller dan het gemiddelde van alle gemeenten. Als een gemeente sneller groeit dan het landelijk gemiddelde, ontvangt zij relatief meer geld uit het gemeentefonds. Deze groei noemen we Haagse aantallen. In de begroting 2014 en 2015 is de *snellere* Haagse groei (sneller dan landelijk) geschat op ½% per jaar. Die raming blijkt te optimistisch. De *totale* Haagse groei/groeiambitie, van 509.000 inwoners (2014) naar 570.000 tot 590.000 inwoners in 2040, komt immers neer op ongeveer 0,5% per jaar. De landelijke inwonergroei is volgens de gemeentefondscirculaires van het Rijk 0,3% per jaar. Dat betekent dat de snellere Haagse groei niet ½% per jaar is maar 0,2% (¼%) per jaar. Dat betekent een structureel nadeel dat elk jaar oploopt met ¼%.

Groei met Groei

In het coalitieakkoord “vertrouwen op Haagse Kracht” is opgenomen om een nieuwe financieringssysteem voor ruimtelijk-economische investeringen te ontwikkelen. Kern hiervan is dat de “Opbrengsten van de groei van de stad zullen worden ingezet voor nieuwe groei” (coalitieakkoord, pagina 42). In het Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling 2015 heeft de raad met een besluit het college de opdracht gegeven een dergelijke systematiek verder uit te werken en in de Voorjaarsnota 2015 aan de raad te presenteren. Deze paragraaf voorziet daarin.

Ruimtelijke-economische investeringen hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de aantrekkelijkheid van Den Haag. Kijk naar de nieuwe boulevard van Scheveningen. De komst van de Universiteit Leiden en internationale instellingen zorgt voor reuring en werkgelegenheid. De binnenstad behoort tot de Europese top. De ontwikkelingen in de Haven in Scheveningen zorgen voor bedrijvigheid. De kwaliteit van leven is verbeterd in veel wijken. Den Haag is een stad met aantrekkingskracht en een goed vestigingsklimaat. Ruimtelijk-economische investeringen zijn essentieel om de kwaliteiten van Den Haag te behouden en te versterken. Bovenstaande en andere ruimtelijk-economische investeringen 1995 – 2015 zijn mogelijk gemaakt door een financieel model dat bestond uit vier pijlers:

1. Rijksgelden voor stedelijke vernieuwing (ISV);
2. Eigen middelen (o.a. Reserve Grote projecten) & subsidies (D2/Europa);
3. Investeringsprogramma's van private ontwikkelaars en de woningbouwcorporaties;
4. Gelden uit het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT).

Steden zijn de motor achter economisch groei. De financieringsbronnen waarmee steden kunnen investeren in de fysieke ruimte verdwijnen en/of staan onder zware druk. Dit vraagstuk wordt algemeen erkend. De Agenda Stad is een Rijksprogramma om het economisch belang van steden te versterken. Echter, het programma ontbreekt het aan financiële middelen. Daar komt nog bij dat steden zelf minder eigen middelen krijgen. De herverdeling van landelijke budgetten als het gemeentefonds pakken de laatste jaren steeds in het nadeel uit van de grote steden. We moeten voorkomen dat alleen maar gepraat wordt en ondertussen de economische motor van de stad stilvalt. Het college pakt de handschoen op door een investeringsmechanisme te ontwikkelen dat de economische groei aanjaagt.

Het financiële model van ruimtelijk-economische investeringen is dus aan een hervorming toe: een nieuw, toekomstbestendig systeem. Het aantal inwoners is de afgelopen jaren sterk toegenomen en bedraagt op dit moment ruim 516 duizend. De prognoses zijn dat de Haagse bevolking de komende jaren blijft groeien. De trek naar de stad is een trend, die al langere tijd zichtbaar is. De opgave is daarom met de juiste ruimtelijk-economische investeringen te zorgen voor een aantrekkelijke en gevarieerde stad. Er wordt daarom een nieuwe financiële systematiek ontwikkeld die de stad op lange termijn het perspectief biedt op een goed vestigingsklimaat dankzij de benodigde ruimtelijke-economische investeringen in woningbouwproductie, buitenruimte, vastgoed en infrastructuur.

In deze Voorjaarsnota worden de basiscomponenten van een nieuw financieringsmodel van ruimtelijk-economische investeringen vastgelegd. Het belangrijkste uitgangspunt van deze systematiek is dat een deel van de toekomstige groei van de gemeentelijke inkomsten wordt ingezet voor investeringen voor nieuwe groei.

De systematiek bestaat uit twee componenten:

- a. Een vast percentage van de opbrengsten van de toekomstige groei van het Gemeentefonds wordt ingezet voor ruimtelijk-economische investeringen; Dit betreft specifiek de inzet van de gerealiseerde groei van het gemeentefonds die veroorzaakt wordt door bevolkingsgroei van Den Haag (voor zover geen onderdeel van het huidige budgettaire kader 2015-2018).
- b. Jaarlijks wordt het surplus van de reserve Grondbedrijf, het surplus van het product Erfpacht, de vrijval Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling en een percentage van de vrijval kapitaallasten ingezet voor ruimtelijk-economische investeringen.

De technische uitwerking van de systematiek vindt plaats voor de begrotingsbehandeling 2016 en wordt verwerkt in het kader van de Voorjaarsnota 2016.

Herverdelingen

Zowel de algemene uitkering als de 3 d-budgetten in het gemeentefonds worden herverdeeld. Deze herverdeling draagt bij aan de objectiviteit van het verdeelsysteem van het gemeentefonds. Vorig jaar is het eerste effect van de herverdeling van de algemene uitkering meegenomen in de begroting. Anders dan verwacht treedt er ten opzichte van vorig jaar in 2016 wel een (structureel) nadeel op van circa € 3 mln. per jaar. Die zit vooral in de cluster ‘volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing’ van het gemeentefonds. Voorheen kregen steden daarin relatief meer dan plattelandsgemeenten, maar uit onderzoek bleek dat juist plattelandsgemeenten relatief hogere kosten hadden. De herverdeling op dit cluster is veel forser dan werd verwacht.

De budgetten voor de 3 decentralisaties zijn in 2015 nog gebaseerd op historische uitgaven (door het Rijk voor inwoners van Den Haag), maar groeit de komende jaren geleidelijk toe naar objectieve budgetten gebaseerd op het aantal inwoners met problemen en mogelijke problemen. Bij de jeugdzorg leidt de herverdeling tot een voordeel, bij de WMO-algemeen tot een nadeel, en bij de WMO-centrumtaken tot een voordeel. De kans dat de objectieve verdeling van de WMO-centrumtaken in 2016 wordt ingevoerd, schat het college laag in. Het is op dit moment niet mogelijk een betrouwbare inschatting te maken van het financieel effect. Zodra een goede inschatting van alle effecten te maken is, wordt u hier nader over geïnformeerd. Hierbij informeert het college u ook langs welke weg het college een onverhoopt nadeel op de verschillende 3d-budgetten oplost.

Overige effecten op het gemeentefonds: opschalingskorting, btw-compensatiefonds, EMU-tekort en ozb-stijging

De zogeheten ‘opschalingskorting’ staat vast. Het Rijk heeft deze opschalingskorting aan de gemeenten opgelegd vanuit de redenering dat gemeenten structureel € 975 miljoen zouden besparen door op te schalen tot gemeenten van minstens 100.000 inwoners. Dat overigens uit onderzoek blijkt dat deze kostenbesparing er helemaal niet is, was voor het Rijk geen reden om de korting van het gemeentefonds te schrappen. Het is een korting op het fonds van € 60 miljoen per jaar (landelijk) vanaf 2015, oplopend tot € 300 miljoen in 2019 en uiteindelijk € 975 miljoen in 2025. De korting is in 2015 tot en met 2019 ¼% per jaar.

Jaarlijkse overschotten op het btw-compensatiefonds (landelijk) worden toegevoegd aan het gemeentefonds, jaarlijkse tekorten worden gedekt uit het gemeentefonds. Er is nu geen aanleiding om de raming van het gemeentefonds daarvoor aan te passen.

Het Rijk heeft de mogelijkheid om het gemeentefonds te korten als de gemeenten gezamenlijk (a) een te hoog EMU-tekort hebben of (b) de ozb meer laten stijgen dan de macronorm. Scenario (a) doet zich waarschijnlijk niet voor. Maar de ozb-stijging blijkt € 44 miljoen hoger te zijn dan de macronorm. De gemeente verwacht geen boete daarvoor bij het Rijk. De overschrijding is immers slechts 0,0183% van de landelijke belastingopbrengst.

Taakmutaties

De verwachte taakmutaties zijn in dit overzicht nog niet opgenomen. Ze hebben geen effecten op het budgettaire kader, omdat tegenover extra inkomsten extra financiële verplichtingen staan, en tegenover lagere inkomsten staan lagere verplichtingen.

5.2 Belastingen

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2015	2016	2016	2017	2018	2019
OZB			250	250	275	275
Precario	150		150	150	150	150

OZB

De stad groeit. Het aantal inwoners en het aantal huizen in Den Haag neemt toe. Hierdoor zijn er ook meer huishoudens die OZB betalen. Omdat er meer huizen zijn, neemt de OZB-opbrengst structureel toe. Individuele huishoudens gaan dus niet meer betalen. De toename van het aantal huizen is meer dan de afgelopen jaren. Daarnaast neemt de leegstand van bedrijfsgebouwen af. Dit heeft een positief effect op de OZB, omdat hierbij geldt dat de eigenaar en de gebruiker de OZB betaalt. Per saldo ontstaat een voordeel van € 0,250 mln. in 2016 oplopend naar € 0,275 mln. in 2018.

Precariobelasting

Uit de Programmarekening blijkt een structureel voordeel van € 0,15 mln. op de precario van leidingen. Er zijn in 2014 meer strekkende meters opgelegd. Deze meeropbrengst is structureel. Het wetsvoorstel dat de heffing van precario verbiedt, is nog niet definitief. In het risicocumulatiemodel hebben wij met dit risico rekening gehouden.

Toeristenbelasting

De aangifte van de toeristenbelasting vindt elk jaar achteraf plaats. In de Programmarekening 2014 bleek een voordeel van € 0,9 mln. op de toeristenbelasting (grotendeels 2013). Van deze meeropbrengst heeft € 0,6 mln. een structureel karakter. Het gaat hierbij om meer (hotel)overnachtingen. In het coalitieakkoord is besloten om meer inkomsten uit de toeristenbelasting te genereren. Bij de bepaling van het tarief voor 2015 is reeds rekening gehouden met de volumeontwikkeling van € 0,6 mln. Dit betekent dat deze volumeontwikkeling niet meer betrokken wordt in de voorjaarsnota 2015. Tevens is in het tarief rekening gehouden met een volumestijging van 3% per jaar.

5.3 Trend en areaal

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2015	2016	2016	2017	2018	2019
Trendcompensatie (loon en prijs)	-480		-480	-3.373	2.680	-11.410

	incidenteel		structureel			
	2015	2016	2016	2017	2018	2019
Areaal			-550	-550	-1.050	-1.750

Loon- en prijscompensatie

Jaarlijks passen we de begroting aan voor de stijging van de lonen en prijzen. Voor het bepalen van de loon- en prijscompensatie hanteren we hiervoor de uitkomsten van de Macro Economische Verkenningen (MEV). In de onderstaande tabel staat de ontwikkeling van de lonen en de prijzen op basis van de meeste recente MEV.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lonen	2,25%	1,50%	1,50%	1,50%	1,50%	1,50%
Prijzen	2,00%	2,00%	1,25%	1,25%	1,25%	1,25%

Bij de lonen is de ontwikkeling (zoals ieder jaar) inclusief 0,5% ter compensatie voor de extra loonkosten van medewerkers die een periodiek krijgen. Jaarlijks compenseren we achteraf voor werkgeverslasten agv CAO. Per januari 2015 zijn deze iets gestegen door de in 2014 afgesloten CAO. Daarnaast treedt er een

daling op de loonkosten door met name lagere pensioenpremies. Voor 2015 wordt eveneens circa 0,96% van de loontrend ingezet om de besparing op de bedrijfsvoering (primaire processen + ondersteuning) - jaarschijf 2015- in te vullen. Zie een nadere toelichting in paragraaf 5.7. Per saldo ontstaat een lichte daling op de loontrend in de eerstkomende jaren.

In het coalitieakkoord is vorig jaar afgesproken oplopend naar € 16 mln. op inkoop in 2018 te besparen. In de meerjarenbegroting 2015-2018 is aangekondigd de eerste jaren deze besparing in te vullen met het minder uitkeren van de prijstrend ('minder meer'). Meerjarig is in de begroting rekening gehouden met 2% prijstrend. De invulling van de bezuiniging op inkoop voor 2016 komt overeen met de raming van de prijstrend. Daarom wordt voor 2016 geen prijstrend uitgekeerd maar is er ook geen voordeel vanwege een lagere verwachte inflatie. Jaarschijf 2019 is nieuw in dit budgettaire kader voor de volledig benodigde trend.

Areaal

Den Haag groeit. Door de groei van de stad krijgen we meer geld uit het gemeentefonds en nemen de belastinginkomsten toe, bij gelijkblijvende tarieven. Als de stad groeit, betekent dat echter ook dat meer geld nodig is voor beheer, onderhoud enz. We noemen dit areaaluitbreiding. Het gaat hierbij om onvermijdbare kosten. Elk jaar wordt bij de begrotingsvoorbereiding vastgesteld hoe groot de areaaluitbreiding voor het volgende jaar is. De prognose van het aantal nieuwe woningen is daarvoor met name bepalend. Deze is de komende jaren door het aflopen van de crisis iets hoger dan de afgelopen jaren het geval was.

5.4 Rente

Bespaarde rente

Bedragen x € 1.000	incidenteel
	2016
Bespaarde rente	2.300

De bespaarde rente is het bedrag dat de gemeente in een jaar bespaart doordat zij een groot deel van de investeringen financiert vanuit de reserves en de voorzieningen en niet door het opnemen van leningen bij banken. In 2014 zijn de reserves en voorzieningen iets lager dan in 2013. Een deel van de bespaarde rente wordt gebruikt om aan de voorzieningen negatieve plannen grondbedrijf en de Harnaschpolder rente toe te voegen conform de daarvoor geldende spelregels. Na aanpassing van deze rentetoevoegingen blijft een bespaarde rente over van € 2,3 mln. voor het budgettaire kader.

Lage rente

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2015	2016	2016	2017	2018	2019
Rentevoordelen (2014)			500	500	500	500
Rentevoordelen (2015)	7.500		2.000	2.000	2.000	2.000

De gemeente financiert een deel van zijn bezittingen met langlopende leningen. Het gemiddelde rentepercentage over deze leningen bedroeg de afgelopen 10 jaar ca. 4 procent. In 2014 heeft de gemeente nieuwe langlopende leningen aangetrokken tegen een fors lager rentepercentage. Dit heeft mede bijgedragen aan het positieve renteresultaat in de programmarekening 2014. Het aantrekken van de goedkope langlopende leningen in 2014 en 2015 leveren vanaf 2016 structureel € 2,5 mln. aan rentevoordelen op en in 2015 incidenteel € 7,5 mln.

5.5 Verbonden partijen

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2015	2016	2016	2017	2018	2019
Dividend BNG	-760		-760	-760	-760	-760
Dividend Eneco			-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Dividend Meewind		-150				
Exploitatievoordeel gemeenschappelijke regeling VRH	1.600					

Van diverse deelnemingen ontvangt de gemeente dividend. De hoogte van het dividend is afhankelijk van de winst van de onderneming in kwestie en verschilt van jaar tot jaar. Jaarlijks actualiseren we de verwachte dividendopbrengsten op basis van de in het lopende jaar ontvangen bedragen en de meerjarenperspectieven van de betrokken deelnemingen.

BNG

Sinds 1 januari 2011 hanteert de BNG de afspraken die gemaakt zijn in het BASEL III akkoord. Eén van de belangrijkste eisen uit het akkoord is het aanhouden van een hoger minimumbedrag aan eigen vermogen. De BNG moet hierdoor in de periode tot en met 2018 een aanzienlijk bedrag aan extra kapitaal aantrekken. Het extra kapitaal komt vooral uit de inhouding van winst. Hierdoor is voor 5 opeenvolgende jaren minder dividend beschikbaar, namelijk in de periode 2015 t/m 2019.

Eneco

Het rendement van Eneco staat onder druk als gevolg van de naar beneden bijgestelde maximumtarieven voor de transportkosten voor energie. Deze tarieven worden conform de wet door de ACM vastgesteld. Eneco verwacht een deel van het mindere aan inkomsten goed te maken door kostenbesparingen en andere rendementsverbeteringen, maar dat lukt waarschijnlijk niet voor het gehele bedrag. De nettowinst daalde van 2013 naar 2014 van € 241 mln. naar € 206 mln. De hoogte van de dividenduitkering van Eneco is afhankelijk van de gemaakte winst. Bij een lagere winst, ontvangt de gemeente minder dividend. Voor 2015 en verder houdt de gemeente rekening met een beperkte verdere daling van de winstgevendheid van Eneco en daarmee de te ontvangen dividenden.

Meewind

Jaarlijks wordt een nieuwe prognose met de gemeente gedeeld. De aard van deze belegging maakt dat de prognose en ook de dividenduitkering redelijk onvoorspelbaar is en verschilt van jaar tot jaar. Begin 2015 is het fonds gesplitst. In 2015 wordt met het nieuwe fonds gepoogd een start te maken met de uitvoering van het tweede gedeelte van de concessie van Meewind voor het bouwen van windmolens. Deze gang van zaken past binnen de prospectus van het fonds. De meest recente prognose, met daarin de verwerking van de splitsing van de participaties, leidt tot een negatieve afwijking in 2016 voor het te ontvangen dividend.

Veiligheidsregio Haaglanden

In de Veiligheidsregio Haaglanden werken 9 gemeenten samen, waaronder de gemeente Den Haag. Over 2014 heeft de Veiligheidsregio Haaglanden een voordeel gerealiseerd vanwege het Functioneel Leeftijdsontslag (FLO) en overige exploitatievoordelen. Hierdoor is € 1,6 mln. beschikbaar voor de gemeente.

5.6 Herijking weerstandscapaciteit

Bedragen x € 1.000	incidenteel
	2015
Vrijval algemene reserve (agv risicoherijking en jaarrekeningresultaat)	4.000

Vrijval algemene reserve

Uit de berekening van het benodigde weerstandsvermogen (zie hoofdstuk 4) blijkt dat bij een uitname van € 4,0 mln. uit de Algemene reserve het weerstandsvermogen nog op peil is.

5.7 Overig

Bedragen x € 1.000	incidenteel	structureel			
		2016	2017	2018	2019
Overig nieuw landelijke wet- en regelgeving	2016				
Individueel Keuze Budget (IKB)/nieuwe regeling vakantiegeld	-15.000				
Agv IKB		200	200	200	

Individueel keuzebudget

In 2014 is een nieuwe cao voor gemeenteambtenaren afgesloten. In de cao is overeengekomen een individueel keuzebudget (IKB) in te voeren per 1 januari 2015. Dit houdt in dat medewerkers meer zeggenschap krijgen over hoe en wanneer secundaire arbeidsvoorwaarden tot uitbetaling komen. Dit sluit aan bij de wens voor meer keuzevrijheid voor werknemers en is een verdere stap in de modernisering van de arbeidsvoorwaarden. Het vakantiegeld maakt met ingang van 2017 onderdeel uit van het IKB. Met andere woorden: medewerkers kunnen er dan voor kiezen het vakantiegeld maandelijks te laten uitbetalen in plaats van één keer per jaar. Deze cao-afspraken heeft financiële gevolgen voor de gemeente. Vanwege de verandering van het systeem van uitbetalen van het vakantiegeld moeten alle opgebouwde rechten in 2016 ook daadwerkelijk over dat jaar worden afgewikkeld. Medewerkers ontvangen dan eenmalig 19 maanden vakantiegeld in plaats van 12 maanden. Dit betekent voor de gemeente dat op grond van de fiscale en verslaggevingsregelgeving een voorziening moet worden getroffen voor de vakantie-rechten die worden opgebouwd over de periode juni tot en met december 2016. De meerkosten voor de gemeente bedragen in 2016 circa 4 procent van de loonsom, wat neer komt op € 15 mln.

In theorie verdient de gemeente dit bedrag op lange termijn terug. Het voordeel voor de gemeente ontstaat op het moment dat medewerkers uit dienst gaan. Want dan hoeft geen restant vakantiegeld uitbetaald te worden. Een inschatting hiervan is dat binnen 30 jaar het hele personeelsbestand is vernieuwd en dat dat de terugverdienperiode is. Dit levert de komende jaren dan een gemiddeld voordeel van € 0,2 mln. op.

Invulling besparing bedrijfsvoering 2015

In het coalitieakkoord is de maatregelen aangenomen om te besparen op de bedrijfsvoering. Deze besparing kent een omvang van bruto € 21,3 mln. structureel in 2018. De coalitie heeft daarbij afgesproken om een bedrag van olopend naar € 5,55 mln. in 2018 in te zetten voor versterking van ICT en de organisatie. Het netto bedrag van € 15,75 mln. is in het akkoord ingezet ten gunste van de ambities van de coalitie. Het college wil de besparing van € 1,88 mln. in 2015 olopend naar € 9 mln. in 2018 en verder vinden binnen de bedrijfsvoeringsfuncties HRM, IT, Div/DIM, Inkoop, Financiën, Communicatie en Juridische Zaken. Het college wil dit realiseren door de bundeling van werkzaamheden. Een bedrag van € 2,82 mln. in 2015 olopend naar € 12,3 mln. in 2018 wil het college vinden op de verlaging van lasten van het primaire proces en de directe ondersteuning daarvan. Het college onderzoekt hoe door onder andere het slimmer organiseren, het slimmer koppelen van bestanden/systemen en het stroomlijnen van werkprocessen de lasten verminderd kunnen worden. Voor het eerste jaar -2015- wordt de invulling via de loontrend gerealiseerd. De jaren erna vindt de inhoudelijke invulling plaats.

	2015	2016	2017	vanaf 2018
Bedrijfsvoeringsfuncties	1.880	3.760	6.640	9.000
Primaire processen + ondersteuning	2.820	5.640	9.960	12.300
Totaal besparing bedrijfsvoering	4.700	9.400	16.600	21.300

5.8 Conclusie

Op basis van de exogene factoren (gemeentefonds, belastingen, loon- en prijscompensatie en de rente) en de ontwikkelingen van de gemeentelijke risico's zoals die nu bekend zijn, is het structurele nadeel vanaf 2019 € 3 mln. Incidenteel is er een kleine min.

6. Maatregelen

De jaarrekening 2014 laat een aantal ontwikkelingen zien die bij het budgettair kader betrokken kunnen worden. Deze ontwikkelingen leveren een positieve bijdrage aan het financieel kader, zonder dat er een effect op de beleidsuitvoering is. Hiervoor is echter wel zoekwerk en besluitvorming nodig. In deze paragraaf worden deze ontwikkelingen in beeld gebracht.

Bedragen x € 1.000	inc		structureel			
	2015	2016	2016	2017	2018	2019
Rentevoordelen (2016 en 2017) dmv forward		1.000	1.600	3.000	3.000	3.000
Hoogte wijziging reserve Financiering	6.800					
Structurele voordelen jaarrekening	pm	pm	pm	pm	pm	pm
Herijking projectreserves	pm					
Ruimte in Programmareserves	pm					
Ruimte Bedrijfsvoeringsreserves	pm					
Kader	6.800	1.000	1.600	3.000	3.000	3.000

Rentevoordelen 2016 en 2017 onder voorwaarde van aantrekken forwards

In de komende periode moet de gemeente opnieuw langlopende leningen afsluiten. Gedeeltelijk als herfinanciering van bestaande leningen en deels om nieuwe investeringen te kunnen betalen. Ook voor de nieuwe leningen zal het rentepercentage lager liggen dan de bestaande portefeuillerente. De gemiddelde portefeuillerente daalt hierdoor van 3,62% tot 2,36%, waar de begroting nog rekening houdt met 4%. Hierdoor ontstaan structurele rentevoordelen. Om deze rentevoordelen veilig te stellen voor de gemeente moet toegestaan worden om voor 2016 en 2017 twee forwards af te sluiten. Voor 2018 en verder is de werkelijke behoefte aan financiering nog te volatiel om ons nu al vast te leggen. Onder de voorwaarde van het aantrekken van twee forwards voor 2016 en 2017 ontstaat in 2016 een rentevoordeel dat oploopt van € 1,6 mln. naar structureel € 3 mln. in 2017.

Reserve financiering

Een renterisicobuffer, de reserve Financiering, is noodzakelijk om schommelingen in het renteresultaat op te kunnen vangen. Het renteresultaat wordt beïnvloed door zowel volume- als prijseffecten.

Het renteresultaat is afhankelijk van drie factoren:

- Externe renteveranderingen (prijseffect);
- Omvang interne financieringsmiddelen: Reserves en Voorzieningen (volume effect);
- Nog aan te trekken korte en langlopende externe financiering (volume- en prijseffect).

In het verleden was het uitgangspunt dat de reserve Financiering voldoende groot moest zijn om een rentestijging van 3 procentpunt van de portefeuille opgenomen geldleningen te kunnen opvangen, voordat de omslagrente verhoogd diende te worden. Het risico op rentestijging blijft altijd aanwezig. De verwachte nog aan te trekken externe schuld (kort en lang), de financieringsbehoefte, fluctueert ieder jaar. Rentewijzigingen hebben directe invloed op de rentelasten over de nog aan te trekken korte en langlopende financieringen voor de eigen bedrijfsvoering.

Sinds twee jaren is de verhouding tussen de beschikbare (eigen) financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) en het vreemd vermogen aan het afnemen. Dit betekent dat de investeringen niet meer volledig met eigen vermogen worden gefinancierd maar dat daarvoor jaarlijks langlopende geldmiddelen moeten worden aangetrokken. Daarnaast worden, na instemming, maatregelen getroffen om langlopende leningen voor 2016 en 2017 vast te leggen (forwards). Door deze twee ontwikkelingen is de opgenomen langlopende leningenportefeuille minder gevoelig voor renteschommelingen.

We gaan er nu vanuit dat de reserve financiering voldoende groot moet zijn om een rentestijging van 1,5% op te vangen. Dit betekent dat de hoogte van de reserve Financiering herijkt kan worden op maximaal € 5,5 mln. Na resultaatsbestemming 2014 is de hoogte van de reserve Financiering € 12,3 mln. Dit betekent dat € 6,8 mln. incidenteel beschikbaar is voor het budgettair kader.

Structurele voordelen jaarrekening

Uit de programmarekening blijkt op een aantal programma's voordelen. In de verdere begrotingsvoorbereiding analyseren we dit resultaat nader. Op basis van deze analyse bepalen we welke onderdelen van het resultaat als structureel zijn aan te merken.

Ruimte bestemmingsreserves

Bij het coalitieakkoord 2014-2018 is een grote stofkam uitgevoerd op de reserves. Ook in de verdere begrotingsvoorbereiding onderzoeken we opnieuw de reserves. De uitkomst van dit onderzoek is onderdeel van de besluitvorming over de ontwerpbegroting.

Programmareserves

In 2014 zijn de programmareserves geïntroduceerd. De Verordening Financieel Beheer en Beleid regelt de werkwijze en maximale hoogte van de programmareserves. Na de bestemming van het jaarrekeningresultaat zien we dat in alle programmareserves samen € 9,5 mln. zit.

In de Verordening Financieel Beheer en Beleid staat dat het college de hoogte van de programmareserves betreft bij de verdere begrotingsvoorbereiding. Hierbij houdt het college natuurlijk rekening met doorlopende verplichtingen die op de programmareserve drukken. Op dit moment drukken alleen verplichtingen op de programmareserve Zorg en Welzijn. Deze verplichtingen van € 0,4 mln. hebben betrekking op de afdoening van de motie over dat de gemeente aan uitgeprocedeerde asielzoekers 'bed, bad en brood' moet bieden (RIS 279802).

Programma	Programmareserve 1-1-2015
College & bestuur	132
Wijkaanpak en dienstverlening	86
Openbare orde en Veiligheid	1.021
Cultuur, bibliotheek en monumentenzorg	76
Onderwijs	1.441
Werk, inkomen en armoedebeleid	14
Zorg en Welzijn	2.113
Jeugd	715
Ontwikkeling buitenruimte	140
Economie, internationale stad en binnenstad	641
Sport	152
Verkeer, vervoer en milieu	2.042
Wonen en duurzaamheid	1.000
Stadsontwikkeling	0
	9.573

Het doel van de programmareserves is om kleine voor- en nadelen in de jaarrekening die bij gelijkblijvend beleid in een programma kunnen ontstaan op te kunnen vangen, tot aan een bepaalde hoogte. Op basis van een analyse per programmareserve wordt overwogen in hoeverre deze betrokken wordt bij de voorbereiding van de ontwerpbegroting 2016.

Dienstcompensatiereserves en centrale bedrijfsvoeringsreserve

Met het vaststellen van de Verordening Financieel Beheer en Beleid in 2014 zijn de maximale hoogtes van de dienstcompensatiereserves naar beneden bijgesteld. Ook is toen de centrale reserve bedrijfsvoering (crb) ingesteld. Deze reserves zijn bedoeld voor het opvangen van risico's in de bedrijfsvoering (inclusief frictiekosten) en het kunnen doen van kleinere verbetervoorstellen in de bedrijfsvoering.

Dienst	Vastgestelde bovengrens DCR	DCR saldo 31-12-2014 na resultaatverdeling na afroaming
Bestuursdienst	500	500
Publiekszaken	1.000	937
Stadsbeheer	1.000	1.000
Stedelijke Ontwikkeling	1.000	1.000
Gemeentelijke Accountantsdienst	250	243
Haeghe Groep	500	500
Intern Diensten Centrum	500	500
Onderwijs, Cultuur en Welzijn	1.000	1.000
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	1.000	1.000
Centrale Vastgoedorganisatie DH	250	250
Centrale bedrijfsvoeringsreserve	6.000	6.000
	13.000	12.930

We zien dat na de bestemming van het jaarrekeningresultaat 2014 de dcr's en de crb nagenoeg maximaal gevuld zijn. In het coalitieakkoord is afgesproken om op de bedrijfsvoering te bezuinigen. Om deze bezuiniging te realiseren is budget nodig voor innovatieve oplossingen. Tevens leidt het traject tot frictiekosten. Hiervoor is in beginsel de gemeentebrede uitvoeringsreserve en de dienstcompensatiereserves de aangewezen dekkingsbron.

Resumé

In de onderstaande tabel ziet u het budgettaire kader inclusief de maatregelen die nu gekwantificeerd kunnen worden. Hieruit blijkt dat er een incidenteel budget beschikbaar is voor het oplossen van knelpunten en dat de meerjaren begroting sluitend is.

Bedragen x € 1.000	incidenteel		structureel			
	2015	2016	2016	2017	2018	2019
Gemeentefonds						
Groei gemeentefonds (accres en Haagse aantallen)			3.000	1.000	-1.250	11.110
Herverdeling algemene uitkering gemeentefonds			-3.150	-3.150	-3.150	-3.150
Belasting						
OZB			250	250	275	275
Precario	150		150	150	150	150
Trend (loon, prijs en subsidies)						
Trendcompensatie	-480		-480	-3.373	2.680	-11.410
Areaal			-550	-550	-1.050	-1.750
Rente						
Rentevoordelen (2014)			500	500	500	500
Rentevoordelen (2015)	7.500		2.000	2.000	2.000	2.000
Bespaarde rente		2.300				
Verbonden partijen						
Dividend BNG	-760		-760	-760	-760	-760
Dividend Eneco			-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Dividend Meewind		-150				
Exploitatievoordeel gemeenschappelijke regeling VRH	1.600					
Herijking weerstandscapaciteit						
vrijval algemene reserve (agv risicoherijking en jaarrekeningresultaat)	4.000					
Overig nieuw landelijk wet en regelgeving						
Individueel Keuze Budget (IKB)/nieuwe regeling vakantiegeld		-15.000				
Agv IKB				200	200	200
Maatregelen						
Rentevoordelen (2016 en 2017) agv forward		1.000	1.600	3.000	3.000	3.000
Structurele voordelen jaarrekening	pm	pm	pm	pm	pm	pm
Herijking projectreserves	pm					
Ruimte in Programmareserves	pm					
Deel Bedrijfsvoeringsreserves	pm					
Hoogte wijziging reserve Financiering	6.800					
Kader	18.810	-11.850	1.560	-1.733	1.595	-835

7. Overige ontwikkelingen

7.1 Herverdeling BUIG budget 2015

Met ingang van 2015 hanteert de Rijksoverheid een nieuw verdeelmodel bij de verdeling van het bijstandsbudget. Het herverdeeleffect voor Den Haag en de extra inzet van personeel voor het afdoen van afvragen komt op basis van de meest recente inzichten uit op circa € 29 mln. nadelig. De aanpassingen in het verdeelmodel Buig en het effect voor 2015 is sinds de september circulaire bekend en komt voor Den Haag uit op circa € 27 mln. Naast het effect van het verdeelmodel, is er een flinke opgave vanwege de forse stijging van het aantal bijstandsuitkeringen per ultimo 2014. De recente verwachtingen van het CEP geven aan dat het aantal ook in 2015 verder stijgt, en hiermee wordt het herverdeeleffect met € 1,2 miljoen vergroot. Om te borgen dat de aanvragen binnen de wettelijke termijn van 8 weken afgedaan worden, zal extra inzet gepleegd moeten worden (€ 1,5 miljoen). Het nalaten zal kostenverhogend werken, door onder andere een hoger aantal voorschotten die niet terug betaald worden, hoger aantal bezwaar- en beroepszaken en meer calls voor de klantenservice. Eerder dan in voorgaande jaren, zal eind april het voorlopig nader budget over 2015 bekend worden gemaakt. Op dat moment zal er meer duidelijkheid over het budget zijn, het definitieve budget wordt echter pas eind september gepubliceerd.

7.2 Investeringsruimte

Bedragen x € 1.000

	structureel			
	2016	2017	2018	2019
Investeringsruimte				300

Investeringsruimte in de openbare ruimte, gebouwen en automatisering worden opgenomen in het meerjarige investeringsplan (MIP). Hiermee zijn aan de investeringen verbonden kosten voor kapitaallasten (rente en afschrijving) structureel gedekt, zodat te zijner tijd de investering vervangen kan worden. Elk jaar wordt bepaald hoeveel ruimte er is voor nieuwe investeringen. Deze ruimte ontstaat door afnemende rentelasten als gevolg van afschrijving en door het vervallen van de laatste afschrijvingstermijn van bepaalde investeringen. Een vrijval van kapitaallasten wordt ingezet voor vervangings- of uitbreidingsinvesteringen. Hoeveel exact geïnvesteerd kan worden hangt af van de afschrijftermijn die geldt voor die investering. De afschrijftermijnen liggen vast in de verordening Financieel beheer en beleid. Door het vrijvallen van afschrijvingstermijnen en bijbehorende rente van investeringen uit het verleden is met ingang van 2019 € 0,3 mln. aan kapitaallasten beschikbaar. Deze ruimte is exclusief de vrijvallende kapitaallasten voor onderwijshuisvesting. Voor onderwijshuisvesting is afgesproken dat de beschikbare kapitaallasten weer beschikbaar worden gesteld voor onderwijs. Ook is bij de bepaling van de investeringsruimte rekening gehouden met noodzakelijke vervangingsinvesteringen in ICT. De ruimte van € 0,3 mln. is bepaald op basis van de resterende looptijd van de leningen die tegenover de investeringen staan. Voor de fysieke hoek gaat het om € 0,3 mln. aan ruimte. Bij de begroting 2014 zijn de investeringen in de openbare ruimte grotendeels versneld afgeschreven. Het voordeel op de kapitaallasten die dat opleverde is destijds in de meerjarenbegroting verwerkt. Uitgaande van een gemiddelde afschrijftermijn van 10 jaar kan met de beschikbare ruimte een investering in de orde van grootte van € 3 mln. worden gedaan. De investeringsruimte moet wel in samenhang worden gezien met de afspraken inzake “groei met groei” en de afspraak uit het coalitieakkoord om te sparen voor de vervanging van het Schenkviaduct.

8. Conclusie en vooruitblik

Het jaar 2014 werd afgesloten met een positief jaarrekeningresultaat van € 22,9. De meeste programma's droegen bij aan het positieve resultaat. Het grootste nadeel ontstond in 2014 op het programma Stedelijke Ontwikkeling. Het nadeel op dit programma werd veroorzaakt door specifieke en unieke gebeurtenissen, namelijk de afwaardering van het Koningin Julianaplein en de afwaardering van de Amerikaanse Ambassade. De gemeentelijke financiën zijn in de basis op orde. Dat de gemeentelijke financiën in de basis op orde zijn, blijkt ook uit het onderzoek naar de werking van het risicocumulatiemodel en de uitgevoerde stresstest.

Het budgettaire beeld wordt bepaald op basis van een aantal exogene factoren. Dit zijn het gemeentefonds, de belastingen, loon- en prijscompensatie, dividenden en de rente. Daarnaast zijn een aantal effecten in beeld gebracht die onder voorwaarde van nadere besluitvorming een positief effect hebben op het budgettaire kader. Uit deze analyse blijkt dat het financieel kader incidenteel is er € 7,5 mln. beschikbaar om de knelpunten op te vangen. Structureel is de begroting in evenwicht. De beschikbare ruimte om dit knelpunt op te lossen kan worden vergroot door een aanvullende analyse op de bestaande budgetten, zonder het onderliggende beleid aan te tasten. We zien dat het college wordt geconfronteerd met een aanzienlijke tegenvaller op de bijstandsverlening. Het college doet er alles aan om deze tegenvaller zo klein mogelijk te maken. Toch moeten we er rekening mee houden dat in 2015 een grote tegenvaller moet worden opgelost. Gezien het financieel kader is het college vol vertrouwen dat dit kan zonder aanvullende bezuinigingen. Het coalitieakkoord kan dan ook onverkort worden uitgevoerd.

Bijlage I Toelichting op de gemeentelijke risico's

Risico	Korte omschrijving	Kans op risico	Max. bedrag
1	Rampen en zware ongevallen	1%	63.500
2	Eigen risico verzekeringen	10%	5.400
3	Bijstandsuitkeringen	48%	33.000
4	Nieuw verdeelmodel bijstand 2016	50%	29.000
5	Grote Projecten	25%	10.000
6	Oeververbinding	50%	3.500
7	Waardering vastgoed	75%	9.000
Risico's met een structureel karakter			
8	Herverdeling gemeentefonds	50%	22.500
9	Decentralisatie: AWBZ	50%	5.100
10	Decentralisatie: Jeugdzorg	40%	12.600
11	Gemeentefonds: BTW compensatiefonds	70%	24.000
12	Afschaffing Precariobelasting	50%	23.775
13	Belastingplicht overheidsbedrijven	50%	1.500
14	BTW sport	50%	3.750
15	Tekort Haeghe Groep	50%	5.250
Totaal			251.875

Gemeentelijke risico's Algemene reserve

1) Rampen en zware ongevallen

De gemeente spaart niet voor risico's van (natuur)rampen of ander groot onheil die Den Haag kunnen treffen (watersnood, extreme weersomstandigheden, epidemieën, etc.). Hoewel de kans hierop klein is, is de schade die het gevolg kan zijn van een dergelijke gebeurtenis aanzienlijk, zo hebben we bijvoorbeeld gezien bij de vuurwerkramp in Enschede. Doordat de kans op een dergelijke ramp klein is, is het effect op het benodigde weerstandsvermogen beperkt.

Kans: 1%
Bedrag: € 63,5 mln.

2) Eigen risico verzekeringen

De gemeente heeft een hoog eigen risico op verzekeringspolissen afgesloten, omdat dit per saldo financieel voordeliger is. Het bevat evenwel een risico. Wanneer zich verschillende calamiteiten tegelijk voordoen is de totale eigen bijdrage van de gemeente hoger dan in de reguliere begroting kan worden opgevangen. Bovendien heeft de gemeente ervoor gekozen de fraude- en berovingsverzekering in eigen beheer te nemen omdat de premie hiervan niet opweegt tegen het risico. Het maximale risico dat de gemeente loopt is € 5,4 mln. De kans dat zich dit risico voordoet is klein.

Kans: 10%
Bedrag: € 5,4 mln.

3) *Bijstandsuitkeringen*

De kans bestaat dat het budget dat het Rijk aan alle gemeenten verstrekt voor de bijstand, ontoereikend is. Ten tweede bestaat de kans dat de gemeente Den Haag meer bijstandsuitkeringen heeft dan het landelijk gemiddeld. Voor 2015 is de systematiek voor het eigen risico aangepast door het ministerie van SZW. De gemeente is 100 procent risicodragers voor een tekort op de bijstand tot 7,5 procent van budget. Voor een tekort tussen de 7,5 en 10 procent draagt de gemeente 50 procent van het risico. Als het tekort nog hoger uitkomt, kan voor het meerdere (onder voorwaarden) een beroep worden gedaan op een aanvullende uitkering van het rijk. De kans dat dit risico zich voordoet is afhankelijk van de prestaties van Den Haag ten opzichte van de landelijke ontwikkelingen. Er kan een discrepantie zijn tussen de objectieve verdelmaatstaven van het macrobudget en de feitelijke situatie in Den Haag. Wij schatten het budget voor 2015 op ca. 330 mln. Het maximale risico voor de gemeente bedraagt dan 7,5 procent van € 330 mln. (€24,75 mln.) plus 2,5 procent van € 330 mln. (€ 8,25 mln.) Hierbij wordt verondersteld dat een tekort tot € 24,75 mln. twee keer zo groot is als een tekort tussen de €24,75 mln. en € 33,0 mln.

Kans: 50%
Bedrag: € 24,75 mln.
Kans: 25%
Bedrag: € 8,25 mln.

4) *Nieuw verdeelmodel bijstand 2016*

Met ingang van 2015 hanteert de Rijksoverheid een nieuw verdeelmodel bij de verdeling van het bijstandsbudget. Het herverdeeldeffect voor Den Haag komt op basis van de meest recente inzichten uit op € 29 mln. nadelig. Tezamen met andere gemeenten is Den Haag middels verschillende sporen in onderhandeling over aanpassingen van het verdeelmodel. Uitgaande van het verdeelmodel welke voor een deel gebaseerd is op een historisch component, zullen de stijgingen van het aantal uitkeringen van de afgelopen jaren moeten resulteren in een hoger aandeel van het macrobudget. Dit zal voor toekomstige jaren een verkleining van het knelpunt betekenen. Daarnaast is het voorstel aan het ministerie om de weging van 50%-50% tussen het historische en nieuwe deel aan te passen, waarbij het historische model voor 75% zal meetellen. Al met al verwacht de gemeente dat het budget zal toenemen en daarmee het knelpunt zal verkleinen dan wel naar nul gaat. De uitkomsten van deze acties zijn nog onzeker. Bij de meicirculaire van het gemeentefonds is meer duidelijkheid over de effecten van de herverdeling van de bijstandsbudgetten in 2016. Voor latere jaren veronderstelt het college dat de bijstandsbudgetten toereikend zijn. Den Haag houdt rekening met een incidenteel nadeel op de bijstandsverlening van € 29 mln.

Kans: 50%
Bedrag: € 29 mln.

5) *Grote projecten*

De gemeente loopt bij omvangrijke (ruimtelijke) fysieke projecten en ICT-projecten risico's. We proberen deze risico's te minimaliseren door erop te sturen dat de risico's niet optreden in het projecten. Dit is goed risicomanagement. Ook wordt in het projectbudget extra geld beschikbaar gesteld om risico's te kunnen dekken als deze zich voortdoen. De raad kan kiezen een project aan te wijzen als GRIP-project. Voor deze projecten wordt ieder halfjaar een voortgangsrapportage aangeboden.

We illustreren deze werkwijze aan de hand van twee grote projecten:

- Spuikwartier. In november 2014 heeft de gemeenteraad besloten tot ontwikkeling van het Spuikwartier. In het raadsbesluit is de strategie opgenomen hoe risico's voor deze gebiedsontwikkeling worden beheerst. Voor risico's die desondanks optreden is binnen het project € 23,5 mln. weerstandsvermogen beschikbaar gesteld. De raad wordt via de GRIP-rapportages op de hoogte worden gesteld van het verloop van de uitgaven, de risico's en de reserves.

- Rotterdamsebaan. Bij vaststelling van het project is een aanzienlijk budget onvoorzien opgenomen voor verwervingskosten, bouw- en overige kosten. Tevens is € 19 mln. beschikbaar gesteld binnen het projectbudget als reductie voor de kans op eventuele overschrijdingen. De raad wordt via de GRIP-rapportages op de hoogte worden gesteld van het verloop van de uitgaven, de risico's en de reserves.

Er is nu geen reden aan te nemen dat de risicobeheersingsmaatregelen en het budget voor onvoorziene kosten voor deze, en andere, grote projecten niet afdoende zijn. Den Haag stuurt in het tot een goed einde brengen van grote projecten. Er is altijd een kans dat zich tegenvallers voordoen op grote projecten doordat zaken niet te kwantificeren zijn of doordat risico's zijn onderschat. Dat kunnen bouwkosten betreffen, maar ook de gevolgen voor de exploitatie van nieuwe voorzieningen. De totale resterende

investeringsportefeuille op projecten bedraagt ca. € 680 mln. Als extra maatregel nemen we daarom een risico op voor grote projecten voor het weerstandsvermogen van de gemeente Den Haag.

Kans: 25%
Bedrag: € 10 mln.

6) *Oeververbinding Scheveningen Haven*

De oeververbinding is opgenomen in het in november 2013 door de Raad vastgestelde bestemmingsplan Scheveningen-Haven (RIS 266034). Om de financiële realiseerbaarheid van het bestemmingsplan te garanderen is, op basis van onderzoek naar de kosten van een verbinding over de havenmond, rekening gehouden met een risico van € 3,5 mln., naast de bijdrage van € 3 mln. uit de grondexploitatie.

Het bouwen van een oeververbinding is nu niet aan de orde, bezien moet worden op welke wijze een verbinding gerealiseerd kan worden zodra die noodzakelijk of wenselijk is.

Kans: 50%
Bedrag: € 3,5 mln.

7) *Waardering vastgoed*

De gemeente onderzoekt jaarlijks de waardering van het gemeentelijk vastgoed. Als blijkt dat de marktwaarde van het strategisch en of te verkopen vastgoed significant onder de boekwaarde ligt, volgt een afwaardering. De afgelopen jaren is al veel afgewaardeerd en ook de economie lijkt te stabiliseren. Het strategisch vastgoed heeft echter een eigen dynamiek, vanwege de mogelijke herontwikkeling. Verdere afwaarderingen in de toekomst zijn daarom niet uit te sluiten, omdat bij de waardering van het vastgoed gebruik wordt gemaakt van WOZ waarden van een jaar eerder. Het risico blijft daarom gehandhaafd. We schatten op basis van de afwaardering in de afgelopen 2 jaar het risico in op € 9 mln.

Kans: 90%
Bedrag: € 9 mln.

8) *Herverdeling gemeentefonds*

De herverdeling van het gemeentefonds is deels ingegaan per 2015; een tweede deel volgt per 2016. Bij het deel dat in 2015 is ingegaan, hebben de vier grote steden 1% minder gekregen. Voor Den Haag komt dat neer op € 8 miljoen. Vorig jaar gingen we ervan uit dat de herverdeling per 2016 neutraal uitvalt voor Den Haag, maar nu houden we rekening met circa € 3 miljoen extra achteruitgang (structureel, per 2016). Een risico op meer achteruitgang zien we niet.

Voor de decentralisaties van de jeugdhulp, AWBZ/WMO 2015 en de participatie krijgt de gemeente het geld via het gemeentefonds. In 2015 worden die budgetten verdeeld op basis van de uitgaven die het Rijk eraan besteedde per gemeente. Vanaf 2016 worden voor de drie decentralisaties objectieve verdeelmodellen ontwikkeld. Dat betekent een nieuw risico op achteruitgang. De kans daarop en de omvang daarvan zijn moeilijk te schatten. De herverdeling hiervan kan relatief veel groter zijn dan bij het bestaande gemeentefonds. Immers, het bestaande gemeentefonds kent al een objectief model, maar de drie decentralisaties worden nu bekostigd op basis van historische uitgaven. Dit risico komt bovenop de risico's zoals gemeld is bij de decentralisaties.

Kans: 50%
Bedrag: € 15 mln.

9) *Decentralisatie van taken: AWBZ*

Voor beschermd wonen volwassenen, heeft het Rijk € 68 mln. verstrekt. Het Rijk heeft aangegeven het benodigde bedrag niet exact te kunnen berekenen. Er bestaat een risico dat niet alle instellingen in beeld zijn. Ook is de jaarlijkse structurele in- en uitstroom van burgers onbekend. Het risico wordt geschat op 5 % van het budget. De kans dat dit zich voordoet op 50%.

Kans: 50%
Bedrag: € 3,4 mln.

10) *Decentralisatie van taken: Jeugdzorg*

Per 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor het gehele Jeugdbeleid en de daarbij horende financiering. Voor deze decentralisatie zijn in de begroting 2014-2017 middelen beschikbaar gesteld. Bij het contracteren van Zorgaanbieders voor 2015 is gebleken dat gemeenten te weinig budget hebben ontvangen. Voor de regio Haaglanden gaat het in totaal om een risico van € 17 mln.

- Het Rijk heeft zich voor de overheveling van gelden naar gemeenten gebaseerd op het basisjaar 2011/2012. Daarbij bestond bij zorgaanbieders een vrije keuze in het administreren. Hierdoor zijn hoogstwaarschijnlijk niet alle middelen (voor DBC's GGZ) bij de overheveling betrokken. Voor de regio Haaglanden gaat om een risico van € 8,5 mln.
- Het Rijk heeft een aantal productsoorten geclusterd tot een nieuw product (H-820) met een nieuw tarief. Door de instellingen is bij het Rijk aangekaart dat de clustering leidt tot verliezen. Het gaat hierbij om een risico van € 2,7 mln. bij zorgaanbieders.
- De VNG heeft landelijk zorg voor langdurig zieken ingekocht. De gemeenten moeten de werkelijke kosten voldoen. Volgens de Zorgaanbieders zullen zij meer uitgeven dan de gemeenten hebben ontvangen. De inschatting voor de regio Haaglanden bedraagt € 2,6 mln.
- Het Rijk heeft rekening gehouden met afbouw van het aantal bedden bij zorgaanbieders voor residentieel verblijf. Zorgaanbieders geven aan deze afbouw niet op zo'n korte termijn te kunnen realiseren. Het gaat hierbij om een risico van € 3,0 mln.
- Veilig thuis en Jeugdteams. Het voormalige Bureau Jeugdzorg is ondergebracht in drie nieuwe stichtingen. Door het Rijk is bepaald dat hun werkzaamheden in 2015 gecontinueerd moeten worden en dat de bekostiging hiervan gelijk is als in 2014. Door de splitsing, de verdeling van overhead en de budgetgarantie door het Rijk wordt in 2015 een nadeel van circa € 1,4 mln. verwacht. Ook voor 2016 zal dit nadeel zich voordoen.
- Vrije beroepsbeoefenaren. Huisartsen hebben de bevoegdheid om jeugdigen naar Vrije Beroepsbeoefenaren door te sturen. De Vrije beroepsbeoefenaren melden zich op dit moment aan met jeugdigen voor de Regio. Wij ramen regionaal € 6,0 mln. te moeten besteden aan de Vrije Beroepsbeoefenaren. Naar schatting zal € 3 mln. regionaal niet binnen het budget opgevangen kunnen worden. Voor Den Haag gaat het om een risico van € 1,5 mln.

Voor de gemeente Den Haag gaat het om een aandeel van 50% in het risico van € 17 mln. De zorgaanbieders en gemeenten zullen beroep aantekenen bij de Transitieautoriteit.

Kans: 50%
 Bedrag: Maximaal € 8,5 mln.

Het Rijk heeft aangegeven de langdurig zieken structureel uit het gemeentefonds te willen lichten. Uitlichting zal voor het Rijk op macroniveau budgettair neutraal geschieden. Bedragen zijn onbekend maar de Regio vreest dat er meer wordt uitgelicht dan ooit in het gemeentefonds gestort. Hierover is op VNG-niveau overleg met het Rijk, omdat dit risico zich landelijk voordoet. De wettelijke verankering van de uitkeringen uit het Gemeentefonds (aan gemeenten) is zwak. Dit betekent dat het rijk naar believen de betreffende budgetten (voor de uitkeringen aan gemeenten) zou kunnen korten. Dit is vooralsnog een virtueel risico dat zich echter op termijn daadwerkelijk kan voordoen. Omdat het rijk nog niet concreet heeft gekort, kan dit aanvullend risico nog niet gekwantificeerd worden.

11) *BTW-compensatiefonds*

Het Rijk heeft een maximum gezet op het btw-compensatiefonds. Bij een aantrekkende economie, bij meer uitbestedingen of bij grote investeringen van gemeenten, bestaat de kans dat de gemeenten meer btw bij het Rijk declareren dan er in het btw-compensatiefonds zit. Het Rijk dekt dat tekort op het btw-compensatiefonds dan met een uitname uit het gemeentefonds. De kans daarop is in 2016 wellicht nog beperkt, maar in latere jaren groot.

Kans: 70%
 Bedrag: € 16 miljoen.

12) *Afschaffing precariobelasting*

De minister van BZK is van plan de precariobelasting op ondergrondse leidingen af te schaffen. Als deze precario wordt afgeschaft levert dit een structureel nadeel op van € 15,8 mln. Over het concept wetsvoorstel heeft de Raad van State in september 2012 advies uitgebracht. Naar aanleiding van dit advies heeft de minister besloten meer tijd te nemen om te studeren op reële alternatieven. Op 7 april 2015 jl. heeft minister Plasterk aan de Tweede Kamer gemeld dat een voorstel tot afschaffing van de precario op ondergrondse leidingen deel zal uitmaken van het belastingplan van het Rijk. Nu is dus nog niet duidelijk of en welke compensatie gemeenten ontvangen.

Kans: 50%
 Bedrag: € 15,8 mln.

13) Belastingplicht overheidsbedrijven

Op 18 december 2014 heeft de Tweede Kamer de Wet modernisering vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen aangenomen. Het Rijk gaat over overheidsactiviteiten vennootschapsbelasting heffen. Dit vanuit het oogpunt dat er een gelijk speelveld moet bestaan tussen belastingplichtige marktpartijen en overheidsbedrijven. Met als doel om concurrentievervalsingen weg te nemen. Het wetsvoorstel heeft gevolgen voor gemeenten, indien zij overheidsbedrijven of activiteiten hebben die vallen onder dit nieuwe regime. Daarnaast leidt de wetgeving tot een extra administratieve last. Een voorlopige inschatting van het risico voor de Den Haag bedraagt € 1 mln. voor de invoeringslasten. Gemeenten zijn nog in gesprek met de belastingdienst over wat precies onder de vpb komt te vallen en hoe deze activiteiten. Pas als daar duidelijkheid over is kan een goede inschatting worden gemaakt hoe groot het effect is op de beleidsmatige activiteiten.

Kans: 50%
Bedrag: € 1 mln.

14) BTW Sport

In het Sportbesluit staan de BTW criteria waaraan de exploitatie van een sportaccommodatie moet voldoen. Momenteel valt het ter beschikkingstelling van sportaccommodaties door gemeenten onder het lage BTW-tarief van 6%. Als sprake is van gelegenheid tot sportbeoefening. Het Rijk is voornemens het Sportbesluit aan te passen, als gevolg van een Europees vonnis (West Dorset Golf Club-arrest). Het Rijk wil deze activiteiten vrijstellen van BTW. De vrijstelling betekent dat BTW een kostenpost vormt. Den Haag is een stad die relatief veel investeert in goede sportvoorzieningen. De BTW maatregel in de begroting sport leidt tot een kostenpost van € 2,5 mln. Momenteel bestudeert de wetgever de gevolgen. Daarnaast is ook nog niet duidelijk of Den Haag mogelijk aanspraak maakt op compensatie.

Kans: 50%
Bedrag: € 2,5 mln.

15) Tekort Haeghe Groep

De Wet op de Sociale Werkvoorziening is in 2015 ingegaan in de Participatiewet. Hierdoor komen er geen nieuwe WSW-ers bij, waardoor het aantal WSW-ers geleidelijk daalt. Deze daling van het aantal SW'ers leidt tot hogere gemiddelde kosten leiden omdat de bestaande SW-groep zijn recht op een werkplek behoudt en de rijksbijdrage sneller daalt dan het aantal werknemers afneemt. Zonder maatregelen neemt het tekort van de Haeghegroep toe. De Haeghegroep moet dus veranderen en ziet hiertoe ook mogelijkheden. Het veranderplan voorziet in kostenreducties maar ook in het ontwikkelen van een bedrijfsmatige en 'commerciële' organisatie. Uiteraard zonder daarbij de sociale opgave van de Haeghe Groep geweld aan te doen. Meer focus op de kosten en opbrengsten zal ook met een bijzondere groep medewerkers, leiden tot een beter bedrijfsresultaat. Dit gaat echter niet in één keer. We dienen er echter rekening mee te houden dat de Haeghegroep tot en met 2017 niet uitkomt met het beschikbare budget. We schatten het financiële effect van dit risico in op € 3,5 mln. in ieder jaar.

Kans: 50%
Bedrag: € 3,5 mln.